

Louise Randløv Kristiansen f. Jensens erindringer

Det første jeg husker fra min barndom er en erindring om, at jeg sad i haven på et tæppe ved siden af min bedstemors stol. Om jeg kunne gå, ved jeg ikke. Måske er det heller ikke det første, jeg husker, thi jeg erindrer nemlig, at jeg gik sammen med min bedstemor op på bakkeskråningen ned mod en mose kaldet Høldri og råbte: "Stine og Chr. Lemming I skal hjem at spise melmad.", og jeg blev rost, fordi jeg kunne sige det så tydeligt. Senere har jeg fået at vide, at jeg dengang var godt et år gammel. Måske er alle disse erindringer ikke noget jeg husker, men noget, der er blevet mig fortalt, så jeg syntes, jeg huskede det. En begivenhed ved jeg med bestemthed, at jeg husker. Det var min brors fødsel. Jeg var da 2 år og 2 måneder gammel. Jeg husker, min mor i den anledning var flyttet ind i mine bedsteforældres stue og sad derinde og vaskede fødder, og så rejste hun sig op og gik over gulvet, der blev vådt. De har øjensynlig gjort stort indtryk på mig det med det våde på gulvet. Selve det, at jeg første gang så min broder, mindes jeg ikke. Derimod husker jeg, at jeg i den anledning var oppe hos vore naboer Morten Karis, mens Thyra og Anna var oppe hos Antons, hvor jeg hellere ville have været, da de havde en lille pige, der hed Anna.

Hvornår jeg kom til at bo inde hos mine bedsteforældre, husker jeg ikke, men jeg mindes, at jeg var så utrolig bange for ræven, som efter sigende tog små piger, der ikke ville i seng, og derfor skulle bedstefar, bedstemor og jeg hver aften kyse den væk. Det skete derved, at bedstefar tog en stor skovl, der stod i deres forgang, bedstemor tog en lime og jeg bedstefars stok, og med disse instrumenter hamrede vi løs på træppestenen, mens jeg råbte, at ræven skulle blive borte, jeg var sød nok.

Jeg husker også vinterdage, når det blev tidligt mørkt. Bedstemor sad og spandt uldgarn. Efterhånden som mørket sænkede sig over landskabet, blev det sværere for hende at se, og til slut måtte hun standse rokken og tage sin bindehose, og så hændte det, at jeg forstyrrede hende, så hun tabte en maske, og så var hun meget ulykkelig, thi det gik ikke an at tænde lampen endnu. Hun prøvede først ved skæret fra kakkelovnen, men det gik ikke. Så sad vi alle tre og så ud af det nordre vindue ud over marker og huse, der tegnede sig mod sneens lyse flade. "Nu blev der tændt lysovre hos Smed Hanses", sagde Bedste med forhåbning i stemmen. Bedstefar ænsede det ikke. "Nu blev der tændt i Brovnbak." Heller ikke det ænsede han. Så tog jeg offensiven. "Så nu blev der også tændt lys hos Niels P. Skrædders, Bedstefar. Skal vi så ikke osse have tændt lys?" "Der er ikke lys tændt hos Jerek Stjenholts endnu.

Vi skal vel ikke være de første," svarede bedstefar. Men nu opdagede jeg også, at der var lys derovre, og nu skal vi også have det bedstefar. "Ja, tænd så lyset," sagde bedstefar, og bedstemor lod sig ikke nøde.

Så kunne vi få spist vores "nætter", og derpå skulle vi i seng. Bedstemor hentede og smurte maden ude i køkkenet og jeg var ikke ret gammel, før jeg blev klar over, at bedstefars mellemkøkken var bedre end dem, den øvrige familie fik, så det var dejligt at være venner med ham. Han fik f.eks. altid smør på brødet, mens alle de andre spiste margarine, og jeg yndede ikke margarine. Der var to stole foruden armstolen i stuen, og når jeg med en selvfølgelighed entrede op på stolene, fik jeg altid at vide, at det ikke sømmede sig for børn at sidde ned og spise, og når jeg gjorde det eller noget andet, som jeg ikke måtte gøre, var det fordi jeg lignede min far i sind og skind, og da jeg vidste, at det ikke var sagt for at rose mig, har jeg jo nok set lidt forknýt ud, thi bedstefar tilføjede altid: "men du er jo min pige alligvel." Så blev jeg puttet i seng, men jeg har jo nok forlangt bedstefar til at følge med, thi han og jeg sov i den store dobbeltseng inde i soveværelset, og han gik i seng kort efter.

Døren stod åben ind til stuen. Bedstefar gik og ordnede. Han skulle vente til viseren stod på en bestemt måde. Før kunne klokken ikke trækkes. Endnu hører jeg lyden, når han trak klokken. Jeg har ikke været ret gammel, før jeg begyndte at tælle med. Ti gange måtte den trækkes rundt. Mere var ikke nødvendigt, og hvis den blev trukket helt op, kunne snoren springe, fortalte bedstefar. Når klokken var trukket, gik bedstefar i seng, og så bad han aftenbøn sammen med mig. Bedstemor sad inde i stuen og spandt, og når bedstefar, skulle hun lige have kartet lidt flere tejer, så der var nogle at begynde med i morgen, men inden hun nåede så vidt, var jeg gerne faldet i søvn til rokkens snurren.

Om morgenen var jeg tidligt vågen, men lå og ventede til bedstemor havde gjort ild på, så kom hun ind og løftede mig ned af sengen og hjalp mig i tøj. Mit tøj lå på en stol, og det var om aftenen lagt fint sammen. Da jeg var helt lille hjalp bedstemor mig. Senere måtte jeg gøre det selv.

Når jeg skulle vaskes, fortalte bedstemor mig altid, at nu var der ingen fare, hvorimod små piger, der ikke ville vaskes, blev fyldt med basser, der til sidst fløj til skovs med dem. Dette med at flyve til skovs så vi jo hver aften. Da kom trækfugl ene i store skarer og fløj ned mod de fjerne Silkeborg-skove, og næste morgen kom de tilbage, men da fløj de ikke samlet.

Når bedstemor sad ved spinderokken, stod jeg og betragtede hende. Kom jeg for tæt til tenen, sagde hun: "Nå, du vil nok have tenfedt!" Jeg vidste, at det var ens betydende med at få et rap over fingrene af den snurrende ten. Så sang bedstemor sine viser. Der var en om Niels Kjeldsen. "Han var ikke bange, skønt de var så mange, han dog lige kæk imod dem alle gik." Der var og så en bedrøvelig en, der begyndte: "Nu vil jeg fortælle min skjæbne så tung, min sorrig begyndte dengang, jeg var ung." Men rokken snurrede lystigt videre, og tejerne forvandlede under bedstemors rappe fingre til den fineste jævne uldtråd, og mens rokken sang, fortalte bedstemor om sin barndom. Hendes far var død da hun var ganske lille, og hun var så som seks år gammel kommet i huset hos sin faster Inger Marie, fordi hun havde fået stedfader, der ikke undte hende eller hendes broder Niels føden. Når han gik om morgenen, skar han mærker i brødet, så hendes mor ikke skulle snyde og give dem en mellemmad i dagens løb.

Henne hos sin faster skulle hun jo gøre nytte for føden. Fasteren bandt sælgbind, det vil sige hun strikkede strømper til at sælge, og den lille seksårige pige kunne godt hjælpe til. Når hun skulle gå et ærinde, fik hun bindehosen med, og fasteren sagde: "Jo hurtigere du går, jo hurtigere du binder." En anden erindring havde hun også fra den tid. En dag var ilden på skorstenen gået ud, og hun skulle gå til en nabo og låne ild i en træsko. på vejen hjem har gløderne nok fået næring af vinden, thi de begyndte at brænde, og hun smed træskoene, og nu tændte den ild i græsset, og hun måtte smide sig ned og slå på det med sine bare hænder for at slukke det. I fire år var hun hos sin faster.

Da hun var ni år gammel skulle hun rigtigt ud at tjene, og hun blev fæstet til Vester Kejlstrup som gåsepige hos kammerråd Heinmanden Hastrup. Også det kunne til tider være svært. Gæssene ville helst gå, hvor de ikke måtte. Efter nogle års forløb blev hun bryggerpige og vist senere stuepige. Hun tjente der i 10 år. Som bryggerpige skulle hun forestå slagtning. Der blev hvert år slagtet 40 får, 10 stk. hver gang, og disse 10 får skulle hun selv slagte og ordne. Hun fik dog lov til at have en af karlene til at holde dem. De skulle være slagtet, flået og hænge på rad og række, når karlene kom ind gennem bryggerset for at spise davre. Det var gammel sæd og den blev nøje overholdt. I disse år fik hun så stor færdighed i at behandle slagtemad. Jeg husker, at når omegnens unge bønderkoner skulle slagte svin eller får sendte de gerne bud til bedstemor, om hun ikke nok ville komme og vise dem hvordan det skulle ordnes, og bedstemor gik og hjalp dem.

Ved en anden lejlighed blev der også altid sendt bud efter hende. Det var når der ventedes en arving eller hvis der for øvrigt var sygdom i huset. Også hvis der skulle klædes lig hen, hjalp hun dem. Som en ung kone sagde: "Man bliver så rolig, når man har hende i huset, thi hun ved, hvordan der skal handles i alle forhold. Om jordemoderen når frem til tiden betyder ikke så meget, bare vi har hende." Bedste gav disse håndsækninger af et glad sind, og ville de have budt hende penge for det, ville hun sikkert have følt det som en skændsel. Det hændte dog, at der senere kom en gave som tak, således fik hun engang et par messinglysestager af Søren Jereks.

Ja, Bedste vidste, hvor dan der skulle handles under alle livets forhold. Selv havde hun prøvet livets mod gang. Da hun ved sit ægteskab med min bedstefader, Michael Hasle Hejgaard flyttede ind i den nybyggede ejendom på en udflytterlod på Balle markjord, har livet sikkert set lyst ud for dem begge. Bedste var ung og livsglad, sang og traliede fra morgen til aften. Sikker har hun været en af de mest omsværmede piger til liegstow Hun fortalte tit om, når de unge mødtes på toften om aftenen og dansede i deres træsko. Når så svejtritten blev spillet så hurtigt, at det kneb at følge trit, smed hun træskoene og dansede videre i de bare strømpefødder.

Bedstefader var degne søn fra Svostrup og en køn karl. Derfor blev han den foretrukne, skønt ejeren af en af sognets store gårde kom og bejlede for sin eneste søn. Han mente nok, at hendes rappe fingre og lyse sind kunne opveje hendes mangel på medgift. Og der blev brug for hendes lyse sind.

Ti børn satte hun i verden, alle sunde og velskabte børn. Men den tids hårde svøbe, difteritis og strubehoste, optrådte i epidemier, og lægerne stod fuldstændig magtesløse over for sygdommene og Bedstes seks yngste børn døde. Bedstemor fortalte da med tårer i øjnene om sine små døde børn. To af dem blev begravet samme dag som den tredje døde om aftenen. Da juleaften kom, sad familien tavs ved bordet. Bedstefar lagde sin ske ned. Han kunne intet spise. Skal vi ikke hellere gå en tur på kirkegården og se til dem, sagde han, og bedstemor syntes også hellere, hun ville gå ud til de små grave og sidde hos dem juleaften. Disse små børn kom til at stå for hende og os som hellige væsener. Da en af dem havde heddet Nikoline, holdt Bedstefar stejlt på, at jeg skulle kaldes efter hende. Hun havde især været hans yndling, og det, at jeg bar hendes navn, kom til at betyde, at jeg kunne dreje ham om min lillefinger. Af børnene var der for øvrigt to, der hed Rasmus, en, der hed Karen Marie, en, som hun kaldte bette Marie, en, der hed Nikoline og en, der hed Niels, kaldt efter Bedstes bror. Når der var to af samme navn, var det fordi de første var døde, før de sidste blev født.

Den sorg, der ramte dem, gjorde min bedstefar hård og indesluttet. Han var en stolt mand, der hellere ville sulte end tage en øres hjælp, og de mange børns sygdom og dødsfald gjorde, at der var smalhans. Men da en af sognets rigere mænd kom og tilbød ham, at han kunne få hentet jordemor på sognets regning, følte han det som en forsmædelse uden lige, og vedkommende fik et hvast afslag. Med den yderste sparsommelighed slog de sig igennem, og da sygdommen tærede så hårdt, begyndte bedstefar i nogle år at gå ned på papirfabrikken og arbejde om natten. Om dagen passede han så sin ejendom, og hans børn blev hverken født eller begravet på sognets regning.

Bedstefar var en yderst pillen og sirlig mand, og der herskede gennemført orden overalt. Jeg husker endnu, at han efter at have overdraget ejendommen til min far, gik og skændte, hvis der lå et halmstrå på vejen efter et kornlæs, og han gik mange gange frem og tilbage og samlede dem op. Omkring huset blev der fejlet og alt holdt i den pinligste orden, og den samme orden herskede inde. Bedstemors valgsprog var: "Du skal lægge dine ting, så du kan finde dem såvel ved minæet som ved meje." Jeg prøvede ofte, når jeg var ene i stuen, at lukke øjnene og gøre forsøg dermed, og det viste sig at være overmåde let. Når jeg åbnede en af bedstemors skuffer, kunne jeg tage en hvilken som helst ting i skuffen med lukkede øjne. Endnu den dag i dag husker jeg, hvad der var gemt i hver skuffe og hvor.

Bedstefar var en meget indesluttet mand. Kun et enkelt menneske husker jeg, han satte stor pris på og daglig talte med. Det var landposten. Når bedstefar og bedstemor lidt over middag fik deres kaffetår med brun kandis til, blev

kaffekanden stillet i kakkelovnen, og der stod den og snurrede til posten kom, Det var et af de sidste steder på turen, og han sad da gerne og talte en halv times tid med bedstefar og hvilede sig, mens han drak den forkogte kaffe med et stykke kandis til. Det må ikke have været nogen nydelse den kaffe. Men bedstefar lavede op, og da bedstefars hukommelse de sidste år blev dårlig, så han ikke kunne skelne drøm fra virkelighed, var posten den eneste, han troede på, når han svækket, som han var, forvekslede onde drømme med virkelig oplevelse. Ja, der var da endnu en, han hele tiden troede på, og det var på mig. Når han i sit tungsind gik bort, vist nok med den hensigt ikke at komme tilbage, sendte Bedste mig af sted: "Hent far og få ham med hjem, men fortæl ham ikke, at jeg har sendt dig." Og gammel klog som jeg var, forstod jeg, at bedstefar ikke måtte lades alene. Når jeg var med ville Bedstefar for min skyld vende om. Bedste havde jo engang betroet mig,

at hendes svigerfar, der var lærer i Svostrup, også fik disse anfald af tungsind, og i et sådant anfald havde han berøvet sig selv livet, og jeg var ikke ret gammel, før jeg forstod, at bedstemor gik med en evig skræk for, at bedstefar skulle gøre noget lignende, og derfor måtte han ikke være alene, når tungsindet kom over ham.

①

②

③

④

⑤

⑥

- 1 Jens Chaspersen, svigerfar til Caroline
- 2 Marie Christensen (Bedste)
- 3 Caroline Amalie Margrethe Heigaard (Gift Randløv Jensen)
- 4 Anna Randløv
- 5 Nicoline Louise Maren Randløv Jensen – forfatteren til denne biografi
- 6 Jens Peter Michael Randløv Jensen

Jeg husker dage, når bedstefar og jeg spadserede ned i mosen og lagde os i det grønne mos, og bedstefar plukkede strå og lavede fingerringe til mig og jeg plukkede grønne siv, og han lavede mig en sivhat, eller vi lå og tog vor middagslur oppe i lyngbakkerne, hvor vi kunne høre toget fløjte, når det kørte gennem skoven ved Lysbro. Det var herligt at ligge på sin ryg i lyngen og stirre op i den blå luft. Der var en stilhed og ro, der kun blev afbrudt af insekternes summen. Men højt oppe i den klare luft sang lærken, mens den steg og steg, og til sidst kunne jeg næsten ikke skimte den mere. Men nede i græsset havde lærken sin rede, og jeg vidste hvert år, hvor der var sådanne reder. Vi måtte ikke gå helt hen til dem for ikke at vise katte og andre rovdyr vej, sagde bedstefar, og så stod vi på afstand og betragtede de fire gule næb, der åbnede sig, når de hørte en lyd i nærheden.

Forholdet mellem min far og min bedstefar var ikke særlig godt. Min mor og min bedstemor fjædede bedstefar i et og alt, men min far kunne ikke finde sig i at blive kommanderet med, og han længtes vist også tilbage til Amerika, hvorfra han var kommet et halvt års tid før min fødsel, og endnu mere længtes min mor. De bestemte så, at min fader skulle rejse tilbage til Amerika, og når han havde fået sig et arbejde og et hjem, skulle min moder og vi børn rejse over til ham. I marts 1897 netop, da jeg var fire år gammel rejste min far så til Amerika. Jeg husker tydeligt den dag, han rejste. En ung pige af vort bekendtskab skulle følges med ham derover. Hun var søster til vor nabokone, og mens vi stod uden for huset og vinkede til far så længe, vi kunne se ham, stod hendes familie uden for huset på bakken overfor og vinkede til hende. Jeg husker, min veninde Anna kom op og fortalte: "Åh, vi græd alle sammen oppe hos os så nær som bedstefar, han kan ikke græde".

Tre og et halvt år efter i 1900 kom far så tilbage. Da skulle min ældste søster konfirmere s, og han tog så en ferie og rejste hjem. Mor havde ikke syntes, at hun kunne rejse derover til ham. Hun mente, at de havde påtaget sig en stor forpligtelse ved at overtage ejendommen og tage mine bedsteforældre på aftægt, og denne forpligtelse kunne de ikke uden videre skubbe fra sig.

Et halvt års tid efter, at min far var rejst, kom der et brev fra min farfar, der boede i Høver. Jeg husker endnu min moder blev så alvorlig, så læste hun brevet højt for os børn. Det begyndte således: "Min kone sover, hun sov hen i går." Resten af brevet husker jeg ikke ordret. Mor skulle så rejse derhen til begravelse, men det gjorde ikke så stort indtryk på mig, da jeg ikke kunne mindes at have set min farmoder. Hun hed Maren Randløv som ung pige, og min farfader hed Jens Caspersen. Det var egentlig for deres skyld at mine forældre var rejst hjem fra Amerika, thi de havde skrevet og bedt dem om at komme hjem og overtage deres ejendom i Hem. Og det var hjem til dem, mine forældre rejste, men da det kom til stykket, ville de alligevel ikke give ejendommen fra sig, og mine forældre tog så til Balle, hvor min bedstefar var villig til at overlade dem sin ejendom.

Farfar, der havde handelsblod i årene, solgte kort efter ejendommen i Hem, og fik en ejendom i Høver. Det var vist ingen god handel. Siden solgte han også ejendommen i Høver, men pengene skulle blive stående i ejendommene han handlede med, og da der var dårlige tider for landmænd, endte det med, at pengene fra begge ejendomme gik tabt.

Et år eller to efter, at min far var rejst, kom min farfar så til Balle, og lejede en lejlighed i Østerbording. Jeg mindes, at det år var min onkel Holm og tante Louise på besøg hos os i påsken, og mens vi gik og ventede på dem, fik min mor at vide, at min farfar ikke kunne komme ned til os og spise sammen med dem, når de kom, og jeg husker, at der blev pakket varm sulemad i en kurv, som jeg så skulle bringe op til ham. Der bar et par kilometer - måske kun en - at gå, og folk spurgte mig om, hvad jeg da havde i kurven, siden det sådan dampede op af den.

Nå, da jeg kom hjem, var onkel og tante kommet. Jeg var med dem og mine bedsteforældre ude hos Søren Vad, og ligeledes var jeg med dem i kirke, og onkel især talte så sjovt. Han var jo bornholmer, og det var vist derfor, han hed Holm, mente jeg. Jeg husker, at min bedstefar gav min tante en indlagt æske, han havde stående i sit chatol. I den æske havde han ellers sin bankbog og sine værdi papirer. Æsken havde han fået af onkel Peter til opbevaring. Den var så fin og indlagt med perlemor. For mig stod den som en helligdom, noget i retning af pagtens ark, og selv fik jeg ikke lov at røre den.

Da min farfar havde boet en tid i Østerbording, blev vor nabos Morten Karls hus og ejendom tom og ledig, og bedstefar lejede det så. Mor syntes, det var rart, thi skulle han blive syg igen, var det uheldigt, at han boede så langt borte, og da min far så kom hjem til min søsters konfirmation, blev der indrettet en stue til min farfar ude i den anden ende af huset ved siden af fars værksted, og der ude spiste de så til min søsters konfirmation. For far var det en beroligelse, når han nu rejste igen, at vide, at hans far var i gode hænder, hvis han skulle blive syg. og min moder fik en gammel mand mere at passe. Nå, de første år overtog han min morfars arbejde at passe køerne. Min mor havde jo så forfærdelig meget at gøre og min morfar var blevet svagelig og ofte sengeliggende, så det kneb for ham at ordne det. Hvad de to gamle mænd sagde eller tænkte om hinanden, ved jeg ikke. Mine bedsteforældre opholdt sig og spiste inde hos sig selv, og min farfar spiste inde hos mor, og de to hold gamle boede i hver sin ende af huset. Men engang imellem hørte jeg nok, at min bedstefar (morfar) var utilfreds med, at der ikke herskede den samme orden nu, som da han stod for tingene. Men jeg mindes egentlig aldrig at have set de to gamle mænd tale sammen. Min morfar var i den grad indesluttet og ordknapp og utilnærmelig, så folk blev holdt på afstand. Derimod kom der ofte gamle koner ind til min bedstemoder. Bedstefar blandede sig vist ikke i samtalen, men sad gerne og legede med mig eller læste.

Ja, det lyder mærkeligt, men jeg var den eneste af os søskende, som fik lov at komme ind til mine bedsteforældre. Jeg boede hos dem helt og holdent til jeg var 9 år, og troede vist, at de var mine forældre. Thyra, Anna og Peter var vist nærmest bange for min bedstefar, og jeg husker et par gange, at Anna har fået mig til at udvirke, at hun fik lov at komme ind og lege med mig, men det hændte kun en enkelt gang, så bedstefar sandsynligvis ikke har kunnet holde den tummel ud, der blev, når vi var to.

Det var egentlig mærkeligt, at det ikke var Anna, der var den foretrukne. Hun var sådan et pragtekseplar. Alt hvad Anna foretog sig, var gjort så godt som en ting overhovedet kunne gøres. Hun var flittig som en bi og sirlig med alt, og hun høstede altid ros, og det animerede hende til yderligere anstrengelser. Når jeg kom ind til mor, fik jeg altid at vide,